

Redovisning av åtgärdsprogram för almbloombock, 2014 – 2018

(Pedostrangalia revestita)

Hotkategori: Starkt hotad (EN)

Rapporten har upprättats av
Annika Lydänge, Länsstyrelsen Blekinge län

NATURVÅRDSVERKET

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljökvalitetsmålen.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar även till att uppnå Aichimål 12 inom Konventionen för biologisk mångfald som handlar om att senast 2020 ha förbättrat hotade arters bevarandestatus och mål 15, delmål 15.5 i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

Åtgärdsprogrammet för almbloomböck 2014 – 2018 har koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Blekinge län. Denna rapport är en redovisning till Naturvårdsverket av genomförda åtgärder och resultat från programperioden. Rapporten innehåller även förslag om programmets eventuella fortsättning.

De konkreta slutsatserna i rapporten speglar författarens bedömningar och är inte en självklar återspeglning av Naturvårdsverkets ställningstagande. Rapporten kommer att användas som ett underlag för Naturvårdsverkets beslut om åtgärdsprogrammets fortsättning.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns här:
<http://www.naturvardsverket.se>

Innehåll

FÖRORD	5
INNEHÅLL	6
SAMMANFATTNING	7
BAKGRUND	8
VISION OCH MÅL	9
Vision	9
Långsiktigt mål	9
Kortsiktigt mål	9
GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	10
Dialog och samverkan	10
Aktiva åtgärder i fält	11
Datainsamling och analyser	11
Kostnad av genomförda åtgärder	12
RESULTAT AV GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	13
SLUTSATSER	14
PUBLIKATIONSLISTA	

Sammanfattning

Almblombeck är en starkt hotad långhorning som gått tillbaka till följd av både almsjukan och en förändring i landskapet vad gäller skogs- och odlingsmark. Artens substrat, rötade och ihåliga träd av främst alm, men även ek, tas ofta ner i de kulturpåverkade miljöer almblombeck ofta förekommer i, parker, alléer, kyrkogårdar och längs med vägar.

Åtgärdsprogrammet för almblombeck antogs 2014. I Naturvårdsverkets prioritering av åtgärdsprogrammen har ÅGP almblombeck varit lågt prioriterat. I och med det har inga åtgärder fått finansieras av ÅGP-medel. På grund av nedprioriteringen av åtgärdsprogrammet har inga riktade åtgärder för almblombeck kunnat genomföras under programperioden, förutom att ett informationsblad om arten har tagits fram och vissa aktörer har informerats.

Åtgärder genomförda i andra projekt eller för andra artgrupper bedöms dock ha gynnat även almblombeck. Exempelvis har veteranisering av ek genomförts i flera län, vilket kan ha skapat nytt substrat för almblombeck. Åtgärder för att gynna ekar, såsom friställning och beskärning som alternativ till nedtagning bör gynna även almblombeck.

Ågp har hjälpt till att lyfta intresset för specifika arter med många intressanta fynd som följd, så även för almblombeck. Vid åtgärdsprogrammets fastställelse fanns aktuella fynd (1985 och senare) av almblombeck i fem län; Östergötland, Kalmar, Jönköping, Blekinge och Skåne, och antalet lokaler var ca 25. Under programperioden har fynd av arten gjorts i flera län, på lokaler där det endast fanns historiska förekomster tidigare, och på några nya lokaler. Både antalet kända lokaler och utbredningsområdet har därmed ökat under programperioden.

Hoten mot almblombeck kvarstår, och arten är fortfarande i behov av åtgärder, såsom beskärning av träd vid aktuella förekomstlokaler för att skapa nytt substrat, ny kunskap om huruvida veteranisering av ek skulle kunna skapa lämpligt substrat för almblombeck, och informationsspridning om skötsel och beskärning av exempelvis alléer där den förekommer. Åtgärdsprogrammet bör förlängas med nuvarande åtgärdstabell och vara placerad i kategorin ordinarie ÅGP samt samverkansprogram.

Bakgrund

Almblombocken är en långhorning vars larv utvecklas i en speciell typ av brunrötad ved som kan bildas vid skador på levande lövträd. Utvecklingen sker i gränssonen mellan den rötade och den friska veden som finns vid avsågade/brutna grenar och runt håligheter. Arten är främst knuten till alm, men flera fynd har även gjorts i och i anslutning till ek, samt några enstaka fynd på andra trädslag. Almblombeck förekommer dels i kulturpåverkade miljöer såsom parker, alléer, kyrkogårdar, gårdsmiljöer och längs med vägar, dels i solexponerade ädellövrika skogar.

Almblombeck har gått tillbaka till följd av den förändring som skett i landskapet med en likriktning av skogs- och odlingsmark. En generellt minskad areal av framför allt äldre ädellövskog, och att rötskadade träd ofta tas ner har missgynnat arten. Omvandlingen av skogs- och odlingsmark har inte bara inneburit färre lämpliga miljöer, utan också längre avstånd mellan de återstående.

Almsjukan och efterföljande nedtagning av döda almar är ett stort hot mot almblombocken. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske, och minskningen avser kvalitén på artens habitat. Eftersom almsjukan kortsiktigt skapar en stor mängd nytt substrat för arten, skulle en populationsökning kunna vara rimlig på kort sikt. Dock är effekten kortvarig, eftersom de döda almarna bara är lämpliga som substrat en kort tid. I många fall är det även så att döda almar tas ned direkt när de dör.

Åtgärdsprogrammet fastställdes 2014 och omfattade då perioden 2014–2018.

De län som berörs av åtgärdsprogrammet är Skåne, Blekinge, Kalmar, Jönköping, Östergötland, Västra Götaland och Värmland. Samtliga län samt författarna av åtgärdsprogrammet, Andreas Malmqvist och Niklas Franc, Naturcentrum AB, har bidragit till slutredovisningen.

Vision och mål

Den vision och de mål som nämns i åtgärdsprogrammet för almbloomcock 2014–2018 lyder:

Vision

Visionen är att förutsättningarna för långsiktig överlevnad förbättras så att almbloomcock inte längre är hotad utan rödlistas i kategorin nära hotad (NT) eller klassas som livskraftig (LC) och helt kan avföras från rödlistan.

Mycket lite är känt om almbloomcockens populationsbiologi, spridningsförmåga och vilka förutsättningar som krävs för att arten långsiktigt ska klara sig inom ett område eller en region. Det är därför svårt att försöka bedöma hur stor populationsstorlek som krävs för långsiktig överlevnad. En grov uppskattning är att det åtminstone bör finnas 50 stabila lokaler med vardera minst 10 träd med pågående angrepp fördelade inom utbredningsområdet. Utöver dessa bör arten även förekomma på ytterligare minst 50 lokaler. Utbredningen ska inte heller vara påtagligt fragmenterad.

Långsiktigt mål (2030)

- Antalet lokaler i landet med fynd är minst 40 och förekomster finns åtminstone i Skåne län, Blekinge län, Kalmar län (såväl på fastlandet som på Öland), Jönköpings län, Östergötlands län och Västra Götalands län.
- Antalet träd med kända angrepp är totalt i landet minst 120.
- Vi har kunskap om vilka rötningssvampar som krävs för almbloomcockens utveckling.

Kortsiktigt mål (2018)

- Minst 20 lokaler som nu bedöms som ”aktuella” är inventerade och bedömda.
- Antalet lokaler i landet med fynd är minst 20 och förekomster finns åtminstone i Skåne län, Blekinge län, Kalmar län (såväl på fastlandet som på Öland), Jönköpings län och Östergötlands län.
- Antalet träd med kända angrepp är totalt i landet minst 60.
- Nya potentiella substrat har skapats på minst 100 träd spridda över samtliga aktuella lokaler.
- Artens status och förmåga att överleva på ek och andra potentiella trädslag är undersökt och bättre känd.

Genomförda åtgärder

I det här avsnittet ges en kortfattad beskrivning av de åtgärder som har genomförts samt kostnader under åtgärdsprogrammets giltighetstid.

I Naturvårdsverkets tidigare prioritering av åtgärdsprogrammen placerades almbloomcock i grupp 3 (Arbetet med åtgärdsprogram i gruppen ska begränsas till lokal koordinering (t.ex. vägledning och rådgivning) av andra aktörers verksamhet.). I och med det har inga åtgärder fått finansieras av ÅGP-medel.

Efter Naturvårdsverkets beslut om nytt arbets sätt och fördelningsnyckel för ÅGP-verksamheten 2018 placerades almbloomcock i kategorierna ordinarie ÅGP och samverkansprogram.

På grund av nedprioriteringen av åtgärdsprogrammet har inga riktade åtgärder för almbloomcock kunnat genomföras under programperioden, förutom att ett informationsblad om arten har tagits fram och vissa aktörer har informerats.

Åtgärder genomförda i andra projekt eller för andra artgrupper bedöms dock ha kunnat gynna även almbloomcock. Exempelvis har veteranisering av ek genomförts i flera län, vilket kan ha skapat nytt substrat för almbloomcock. Åtgärder för att gynna ekar, såsom friställning och beskärning som alternativ till nedtagning bör gynna almbloomcock eftersom den även förekommer i ekmiljöer.

Dialog och samverkan

Enligt åtgärdstabellen skulle det för aktuell programperiod utföras följande gällande information och rådgivning:

- Framtagande och spridning av informationsblad om arten

Ett artefaktblad om almbloomcock har tagits fram av Länsstyrelsen i Blekinge, som distribuerats till berörda län och publicerats på hemsidan samt funnits tillgängligt på Naturum. Länsstyrelsen i Skåne skickade ut informationsbladet till kommuner, organisationer, förvaltare till naturreservat, Trafikverket och Svenska kyrkan.

I Skåne har man även haft ett informationsmöte med Trafikverket. Man har även informerat reservatsförvaltare som har almbloomcock i ”sina” reservat om behov av åtgärder samt kommunekologer i två kommuner med förekomst av almbloomcock.

Aktiva åtgärder i fält

Enligt åtgärdstabellen skulle det för aktuell programperiod utföras följande gällande aktiva åtgärder i fält:

- Skapande av lämpligt utvecklingssubstrat på ädellövträd
- Åtgärder på ek i samarbetet med ekveteraniseringsprojektet (genomfört innan programperioden)

Ekveteraniseringsprojektet påbörjades under 2012, och innebar veteranisering av ekar på 16 lokaler i Sverige, flera av lokalerna i trakter med almblock. Det finns dock ännu inte något resultat vad gäller uppföljning av vedinsekter inom veteraniseringsprojektet. Veteranisering har utöver detta genomförts på flera lokaler i Östergötland, Kalmar och Blekinge inom Lifeprojektet Bridging the gap.

Datainsamling och analyser

Enligt åtgärdstabellen skulle det för aktuell programperiod utföras följande gällande datainsamling och analyser:

- Ny kunskap om almblockens habitatkrav
- Framtagande av enkel metodik och protokoll för inventering och uppföljning
- Inventering och bedömning av yttre förutsättningar på aktuella lokaler
- Inventering och bedömning av förutsättningar på äldre lokaler
- Inventering och bedömning av förutsättningar på potentiella lokaler
- Uppföljning av åtgärdseffekter för almblock i samarbetet med ekveteraniseringsprojektet
- Uppföljning av nyskapade utvecklingssubstrat

Inga riktade inventeringar av almblock har genomförts. Men Ågp har hjälpt till att lyfta intresset för specifika arter med många intressanta fynd som följd, så även för almblocken. Under programperioden har fynd av arten rapporterats till Artportalen i Östergötland, Skåne och Kalmar län (fastlandet och på Öland). På en av dessa lokaler, Kullaberg i Skåne, fanns vid programperiodens start endast historiska förekomster. I Kalmar län har två nya lokaler hittats, vid Misterhult och Alsterbro. Arten har även återfunnits i Västra Götaland, där det tidigare bara fanns historiska förekomster av arten. Både antalet kända lokaler och utbredningsområdet har därmed ökat under programperioden.

En uppföljande inventering av insekter med hjälp av fönsterfällor har genomförts inom veteraniseringsprojektet, men resultatet har inte analyserats ännu. Inget riktat eftersök av almblock har gjorts inom projektet, men bör kunna inkluderas vid nästa uppföljning av trädens status som enligt plan ska ske de närmaste åren.

Inom Lifeprojektet Bridging the gap kommer veteraniseringen följas upp med start år 2019.

Kostnad av genomförda åtgärder

Den totala kostnaden för genomförda åtgärder som bekostats via NV-ÅGP under programperioden 2014–2018 har uppgått till 2687 kr (Tabell. 1).

Åtgärd	2014	2015	2016	2017	2018	Totalt
Dialog & samverkan samt övergripande koordinering	0	0	2687	0	0	2687
Aktiva åtgärder i fält	0	0	0	0	0	0
Datainsamling & analyser	0	0	0	0	0	0
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2014-2018</i>	0	0	2687	0	0	2687

Resultat av genomförda åtgärder

I det här avsnittet redovisas resultatet av de åtgärder som har genomförts under åtgärdsprogrammets giltighetstid.

Eftersom åtgärdsprogrammet varit lågt prioriterat har åtgärder kunnat genomföras i mycket liten omfattning under programperioden. Ett informationsblad om arten har tagits fram, och vissa aktörer i Skåne har fått mer riktad information om arten.

Detta är viktigt för att öka kunskapen om artens behov och skötsel av träd i områden där den förekommer. Sådan samverkan och även platsbesök med aktuella aktörer som ansvarar för skötseln av trädmiljöer där almbloombocken förekommer behövs för att få konkreta effekter av informationsinsatser.

De veteraniseringar som genomförts i flera län på flera lokaler bedöms kunna skapa lämpligt substrat för almbloombock. Dock finns ännu inga sådana resultat av veteraniseringarna, men de kommer att följas upp inom de närmaste åren.

Eftersom inventeringar inte genomförts under programperioden går det inte att dra några större slutsatser om populationsutvecklingen. Flera nya lokaler har dock hittats, och arten har återfunnits i Västra Götaland. Det innebär att arten sannolikt förekommer på fler ställen än vi känner till i dagsläget, och att den kan finnas kvar i områden under en längre tid utan att upptäckas. En möjlig orsak till det är att den är svår att hitta, kanske förekommer den i stor utsträckning i trädskronorna?

Slutsatser

I det här avsnittet redovisas en kortfattad bedömning av genomförda åtgärder och måluppfyllelse, samt rekommendation om programmets eventuella fortsättning.

Eftersom åtgärdsprogrammet varit lågt prioriterat har åtgärder genomförts i mycket begränsad omfattning under programperioden. De åtgärder som föreslås i programmet bedöms dock vara fortsatt relevanta för arten. Att utvärdera de veteraniseringar som genomförts kan ge viktig kunskap om lämpliga åtgärder för almbloombock. Även inventering av befintliga, gamla och potentiella lokaler är viktigt för att få en bättre bild av artens utbredning och populationsstorlek.

Ytterligare åtgärder som skulle behövas är till exempel rådgivning och platsbesök vid en del av de lokaler där arten förekommer, tillsammans med exempelvis Trafikverket, parkförvaltning eller andra berörda aktörer som ansvarar för skötseln. Det är mycket viktigt att skadade träd och grenar kan finnas kvar så länge som möjligt på dessa lokaler.

Almsjukan är ett stort hot mot almbloombocken, men almsjukans framfart går inte att styra. På Gotland har försök att bekämpa almsjukan pågått under flera år, men i andra delar av landet har man gett upp. Med tanke på almsjukan hänger artens framtid sannolikt på förmågan att leva i andra substrat än alm, tex ek.

Både vision och mål, kortsiktiga och långsiktiga, bedöms som fortsatt relevanta för arten. Delvis har både långsiktiga och kortsiktiga mål uppnåtts, eftersom flera nya lokaler hittats, och arten har återfunnits i Västra Götaland. Men eftersom inventeringar inte genomförts går det inte att svara på exempelvis hur många träd med angrepp som finns, och hur mycket alm och ek som finns på aktuella lokaler. Nyskapande av substrat har genomförts i viss omfattning i form av veteranisering i andra projekt, men några resultat av dessa finns inte att tillgå ännu. Inom de närmsta åren kommer dock uppföljningar att göras både inom ekveteriseringsprojektet och Life Bridging the gap, vilket kan ge viktig information om veteranisering av ek kan gynna almbloombock.

Sammanfattningsvis föreslås åtgärdsprogrammet för almbloombock förlängas med uppdaterad åtgärdstabell, alternativt förlängas med nuvarande åtgärdstabell om man inkluderar platsbesök med berörda aktörer i informationsinsatser. Vision och mål bedöms inte behöva revideras vid en eventuell förlängning.